

בס"ד

המושגים המרכזיים הקשורים לנושא, הינם :

חברה, השפעה חברתית, דעות בחברה, סוגים של חברה, יתרונותיה וחסרונותיה של החברה .

בכל אחד ממערכי השיעור הבאים אנסה לקשור קשר משמעותי בין המקורות לבין החיים המעשיים

ולהפוך את התוכן למשמעותי ולרלוונטי עבור תלמידותיי, תוך שימוש בדרכי הוראה המעודדת חשיבה עצמית ויצירתית מצידן .

שיעור פתיחה:

מטרות השיעור-

*התלמיד יבין את משמעות 'ההשתייכות לחברה' בחייו.

*התלמיד יעמוד על האבחנה בין היתרונות והחסרונות שבהשתייכות לחברה.

*התלמיד יתמודד עם דילמות מחייו הקשורות בהשתייכות לחברה.

מהלך השיעור :

1. אבקש מהתלמידים להצטייד בתנ"ך ולפתוח בבראשית פרק ב' פס' יח' :

"וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ... "חֶלֶק זֶה שֶׁל הַפֶּס' אֲנִי כוֹתֶבֶת עַל הַלּוּחַ , וּבִכּוּנָה תַחִילָה אֲנִי כוֹתֶבֶת רַק חֶלֶק

מֵהַפֶּס' עַל מִנֵּת לַעֲסוֹק בְּשָׁנֵי מוֹקְדִים בַּפֶּס' מַחֲשַׁבֶּת הָאֱלֹקִים-"לֹא טוֹב " וְתִיאֹר הַסִּיטוּאצִיָּה-"הָאָדָם לְבַדּוֹ", וְאֶדְגֵּשׁ שְׁנֵי

מוֹקְדִים אֵלּוּ בַּפֶּס' הַכְּתוּב עַל הַלּוּחַ.(הַמִּשְׁךְ הַפֶּס' עוֹסֵק בַּפִּתְרוֹן שֶׁלֹא חָשׁוּב לִי בִשְׁלֵב זֶה שֶׁל הַלִּימוּד)

לֵאחֹר הֶעֱתַקָה הַפֶּסוֹק עַל הַלּוּחַ , אֶפְנָה שְׁאֵלָה פְתוּחָה לְכִיתָה-

מִדּוּעַ לִדְעַתְכֶם "לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ"?

סִבֵּיר לַהֲנִיחַ שִׁיחִיו בְּנוֹת שִׁיעֵלּוּ אֶת הַצִּדְדִים הַחִיּוּבִים בִּ"הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ" וְגַם לַחַן חָשׁוּב לַתַּת־מָקוֹם לְבִיטוּי ,

על מנת לחבר גם אותן לנושא השיעור.

אני משערת שהתלמידים יעלו אפשרויות רבות, ואת כולן אכתוב על הלוח כחיצים היוצאים מתוך הפס'. .

בשלב זה אין בכוונתי להביא את דעות הפרשנים שעסקו רבות בהסברת פס' זה, ואשתמש בדבר נחמד שלמדתי מהשיעור של הרב יוסי: אין כניסה לעבריינים!!! כלומר- לא להכניס דברים שידועים לנו מן העבר, אלא לתת לעצמנו להתחבר לכתוב ולתת דרור למחשבות התלמידים.

2. אערוך ניסוי המצריך הערכות מראש. לצורך כך אחלק את הכיתה לארבע קבוצות, ובכל קבוצה יהיה תלמיד שלא ישמע ממני את ההנחיה המוקדמת לניסוי(סה"כ 4 תלמידים לא ישמעו ממני את ההנחיה)

על הלוח אצייר 3 קווים בגדלים שונים –קצר, בינוני וארוך. כל קבוצה תיכנס לכיתה בתורה, ותישאל שאלה זהה-מה מבין הקווים המצוירים על הלוח הוא הארוך ביותר?

מלבד הבת שלא נכחה בהנחיה המוקדמת שלי, כל חברות הקבוצה קיבלו הוראה מוקדמת לענות שהקו הבינוני הוא הארוך ביותר, עליהן להביע את דעתן בצורה משכנעת, הן גם יכולות לביים מעין התלבטות קלה לפניי שהן עונות, אך בסופו של דבר הן יצטרכו לענות לפי הסדר, כך שהבת שלא שמעה ממני את ההנחיה המוקדמת, תמיד תענה בסוף לאחר שכל חברות הקבוצה ענו. סביר להניח שברוב הקבוצות אותן 4 בנות יתאימו את תשובתן לתשובה האחידה של בנות קבוצתן. לאחר שהניסוי יחזור על עצמו 4 פעמים, אבקש מאותן 4 בנות לנסות ולהסביר לכיתה מדוע הן התאימו או לא התאימו את תשובתן לתשובת הרוב, ואיך היתה הרגשתן ...

בסיומו של הניסוי אקרא עם הכיתה אודות הניסוי של "סולומון אש" עליו מתבסס הניסוי שערכנו בכיתה.

הניסוי של סולומון אש (קווים בכרטיסיות)

לחץ קבוצתי וקונפורמיות.

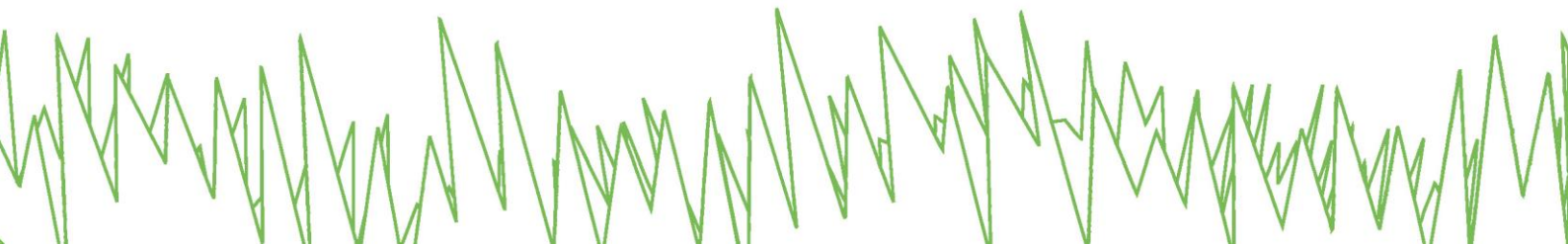
שאלות המחקר: עד כמה משפיעה הקבוצה על הפרטים שבתוכה?

עד כמה חזק הדחף לקונפורמיות בקבוצה?

האם קיים קשר בין לחץ קבוצתי לבין נטייתו של היחיד לקונפורמיות?

משתנה תלוי: = קונפורמיות. = התנהגות היחיד בקבוצה. (הגדרה אופרטיבית)

משתנה בלתי תלוי: = לחץ קבוצתי = תמימות הדעים בקבוצה. (הגדרה אופרטיבית)

אנלוגיות מחקר: סטודנטים שלא הכירו אלה את אלה.

מהלך המחקר/ המניפולציה של החוקר:

לסטודנטים נאמר שהם משתתפים בניסוי פסיכולוגי לבדיקת ראייה. לא נאמרה הסיבה האמיתית.

הם נתבקשו לציין איזה מבין הקווים בכרטיסיה אחת זהה לאחד הקווים בכרטיסיה אחרת שבה היו משורטטים שלושה קווים. (ההפרש בין הקווים היה של 5 ס"מ)

המשתתפים הכריזו בקול את תשובתם לפי סדר הישיבה.

כל המשתתפים היו "משתפי פעולה" של החוקר מלבד ה"נבדק התמים" שישב בסוף שורת העונים ורק לאחר ששמע את כל התשובות השיב.

בהתחלה ענו כל המשתתפים תשובות נכונות ובשלב כלשהו עפ"י הוראת החוקר ענו תשובה לא נכונה להפתעתו של הנבדק התמים, כיוון שהיה ברור מהי התשובה הנכונה.

הכוחות שפעלו על הנבדק: (כיצד נמדד הלחץ?)

- הקווים היו ברורים וחושיו לא הטעו אותו.
- תמימות הדעים של כל המשתתפים בקבוצה לפניו. ("משתפי הפעולה")
- היה עליו להצהיר על שיפוטו בפומבי, בקול רם, כשהוא בעמדת מיעוט.

הממצאים: כשליש מהנבדקים נכנעו לדעת הקבוצה. היו "קונפורמיים" לקבוצה.

בסיום הניסוי אש ראיין את ה"קונפורמיים" וביקש לדעת מה הניע אותם להיכנע לדעת הרוב?

הנבדקים נחלקו לשלוש קבוצות לפי תשובותיהם בראיון:

- מעוותי תפיסה - ענו שאכן ראו את הקו שדיווחו עליו כנכון.
- מעוותי שיפוט – טענו שחששו שהם טועים לנוכח תמימות הדעים בקבוצה ולכן העדיפו לסמוך על הרוב.
- מעוותי פעולה/דיווח - טענו שלא היה להם ספק בקשר לתשובה הנכונה, אך הם העדיפו לענות תשובה לא נכונה ובלבד שלא להיות 'יוצאי דופן'.

מסקנה: לקבוצה כוח רב על הפרטים שבתוכה. הלחץ הקבוצתי מחליש את כוחו של היחיד

להתנגד לה.

3. בשלב זה אסכם את ההבנה מהחלק הראשון של השיעור-"שלא טוב היות האדם לבדו" ולכן חשוב שהאדם ישתייך לחברה כלשהיא, אך יחד עם זאת עלינו לזהות את הכוח של חברה כפי שראינו בניסוי, וכהמשך לכך אערוך טבלה על הלוח שתעמוד על היתרונות והחסרונות שיש במושג "השפעה חברתית", מטרת שלב זה- לעורר מודעות לשני ההיבטים.

ב"אסיף" של השיעור –

אבקש מהתלמידים שישתפו את כל חברי הקבוצה בדבר אחד שהתחדש עבורם במהלך השיעור, או דבר שהפתיע אותם...

מטלות לש"ב-

* כל תלמיד יידרש לכתוב על מקרה, שקרה לו באופן אישי, שמתאר את דרך התנהגותו כתוצאה מהשפעה חברתית כלשהיא. (המקרה יכול להילקח מתחומים שונים, כגון: מעשים שעשיתי, לבוש, סגנון לבוש....

* כל תלמיד יתבקש להביא אל הכיתה תמונה/ ציור שמתאר עבורו סיטואציה של "השפעה חברתית"...

מה שעומד אחרי שתי מטלות אלו זה ניסיון לחבר את נושא הלימוד לחייו האמיתיים של התלמיד וכמו כן לתת לו הזדמנות לתאר את התופעה דרך משהו חיצוני לו כמו תמונה או ציור, אך בעצם זה יאפשר לו לחשוף מחשבות מאד פנימיות ואישיות.

מערך שיעור שני:

מטרות השיעור:

* יבין התלמיד את משמעות קביעת הרמב"ם - "דרך האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו..."

* התלמיד יעמוד על הכדאיות שבבחירת 'חברה טובה' עבורו.

* התלמיד יפנים את הצורך להשתייך לחברה בעלת מידות טובות ומעשים טובים.

תקציר השיעור הקודם (יעשה ע"י המורה בפני תלמידיו)-

הכרנו בצורך של כל אחד מאיתנו להשתייך לחברה ולא להיות כאינדיבידואל, ועמדנו על היתרונות והחסרונות שיש בהשתייכות לחברה.

מהלך השיעור:

כבר בתחילת השיעור יתבקשו התלמידים להוציא את המטלות שניתנו להם בבית.

בתחילה תיבדק המטלה הראשונה בה נדרשו התלמידים לכתוב מקרים בהם זיהו בהתנהגותם 'השפעה חברתית'. אך כיון

שמדובר בדברים אישיים, רק תלמידים שיהיו מעוניינים ישתפו את כל הכיתה בדברים שכתבו, ותלמידים אחרים יוכלו

להגיב בצורה מסודרת ובדרך שתכבד את התלמידים שבחרו לשתף.

לגבי המטלה השניה – אימצתי כלי שלמדתי מהסדנא של ורד,

נשב במעגל, וכל התלמידים יתבקשו להניח במרכז המעגל את הציור/תמונה שהביאו.

כל אחד מהתלמידים יתבקש לבחור תמונה/ציור אחד מבין כל הדברים שהובאו לכיתה (התלמיד לא יבחר בתמונה/ציור שלו), וינסה להסביר את הקשר בין הציור/תמונה שבחר לפי הבנתו לנושא של השפעה חברתית,

לאחר מכן התלמיד שהביא את אותה התמונה ינסה ויסביר את בחירתו תוך התייחסות לדבריי חברו.

לאחר בדיקת שתי המטלות שניתנו בבית, אחלק לתלמידים קטע לקריאה מתוך הרמב"ם (מקור חובה)

המקור יחולק לכל אחד מהתלמידים באופן אישי, אך יקרא בקול בכיתה ולאחר הקריאה המשותפת התלמידים יתחלקו לזוגות וימלאו את התרשים, שמתמצת בצורה טובה את עיקרי דברי הרמב"ם (את התרשים מצאתי באתר 'תורת חיים' ועל החתום-יהודה טרופר)

רמב"ם הלכות דעות פרק ו

א דרך ברייתו של אדם - להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו, ונוהג במנהג אנשי מדינתו.

לפיכך: צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם;

ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך, כדי שלא ילמד ממעשיהם.

הוא ששלמה אומר, "הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע" (משלי יג, כ). ואומר, "אשרי האיש...". (תהילים א, א).

ב וכן אם היה במדינה (=עיר) שמנהגותיה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה - ילך למקום שאנשיו צדיקים, ונוהגים בדרך טובים.

ואם היו כל המדינות שהוא יודען ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה, כמו זמננו זה, או שאינו יכול לילך למדינה

שמנהגותיה טובים, מפני הגייסות או מפני החולי - יישב לבדו יחידי, כעניין שנאמר "ישב בדד ויידום" (איכה ג, כח).

ואם היו רעים וחטאים, שאין מניחין אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עימהן ונוהג במנהגן הרע - ייצא למערות

ולחווים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים, כעניין שנאמר "מי יתנני במדבר מלון אורחים..." (ירמיהו ט', א).

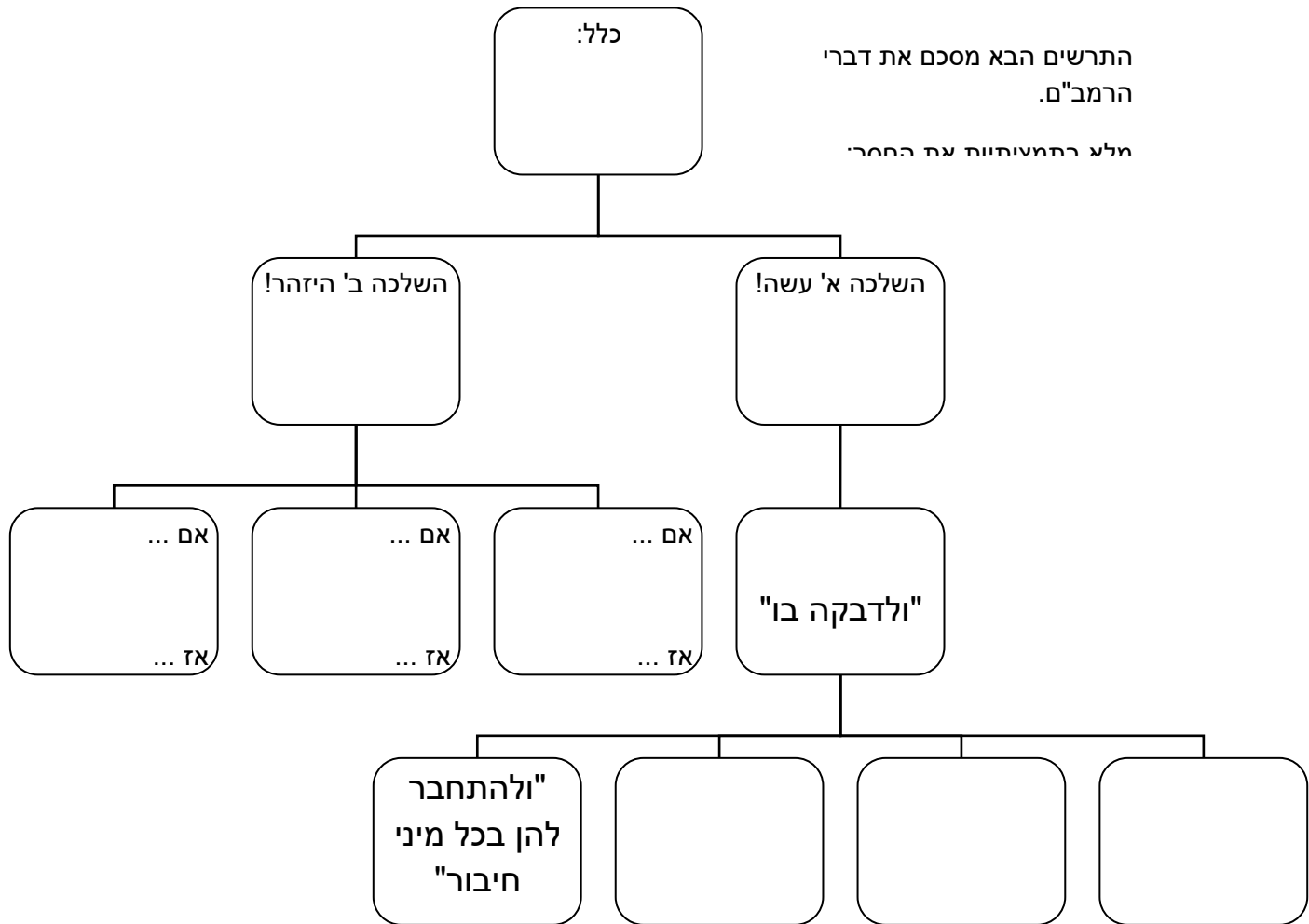
ג מצות עשה להידבק בחכמים, כדי ללמוד ממעשיהם: שנאמר "ובו תדבק" (דברים י, כ), וכי אפשר לאדם להידבק בשכינה;

אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו, הידבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכמים,

וישיא בתו לתלמיד חכמים, ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיה לתלמידי חכמים, ולהתחבר להן בכל

מיני חיבור - שנאמר "ולדבקה בו" (דברים י"א, כב; דברים ל', כ; יהושע כ"ב, ה). וכן ציוו חכמים ואמרו: "והוי מתאבק

בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם".

בשלב הבא, אבקש מכל בת לענות ביחידות על שאלות ההפנמה הבאות:

(#את התרשים אבקש מהבנות למלא בזוגות היות ואין בכך חשיפה של דברים פרטיים ואישיים, לעומת שאלות ההפנמה שנוגעות בכל אחד מהתלמידים באופן פרטי/אישי)

- ↔ "דרך האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו" – האם אתה מסכים עם קביעתו של הרמב"ם?
- ↔ נסה לחשוב על העולם החברתי שלך: אלו מהחברים שלך מושכים אותך לטוב ואלו מושכים אותך למקומות שאתה פחות שמח מהם?
- ↔ דמיון שאתה האדם שמתאר הרמב"ם בהלכה ב': מה אתה מרגיש כאשר אתה יוצא לגור במערה על מנת לא להימצא בחברת רשעים?
- ↔ הסתכל סביבך: עם אלו חברים היה שמח הרמב"ם שתתחבר? אלו הרגשות ומחשבות זה מעלה בך?

לאחר 10 דקות שינתנו לתלמידים על מנת לענות על שאלות ההפנמה (ביחידות) נחזור לאסיפה במעגל.

ואפנה את התלמידים לדיון בפסקה ג' שלדעתי מסכמת את עיקר המקור, ואדון ביחד עם התלמידים עד כמה הם מסכימים עם דברי הרמב"ם ועד כמה עניין זה מתקשר לנו בעבודה שבין אדם לה'.

"אסיף"

אבקש מהתלמידים לחדד את המסר שמעביר לנו הרמב"ם לפי הבנתם, ולפי ההשלכות שהם מצליחים לעשות על חייהם

התלמידים יתבקשו לעמוד על הקושי שלעיתים נוצר בעקבות הצורך להתרחק מחברה שאינה חיובית /טובה עבורם, (אך יתכן והם רגילים לה), וכן יעמדו על הקושי שיכול להתעורר בהתחברות לחברה חדשה, שלא תמיד תהיה מוכנה "לקלוט" ואתם.

שיעור שלישי:

מטרות השיעור-

- התלמיד יבין את חשיבות מידת הענווה, שמהווה את ה"דבק" החברתי.
- *התלמיד יפנים את הצורך להתאים עצמו לחברה הטובה אליה הוא צריך להשתייך, תוך מתן אפשרות לקבל מהחברה ולהיות מושפע לטובה.
- התלמיד ישאף לתת מכוחותיו החיוביים לשאר הפרטים בחברה .

מהלך השיעור :

שלב ראשון-

התלמידים ישאלו שאלות פתוחות :

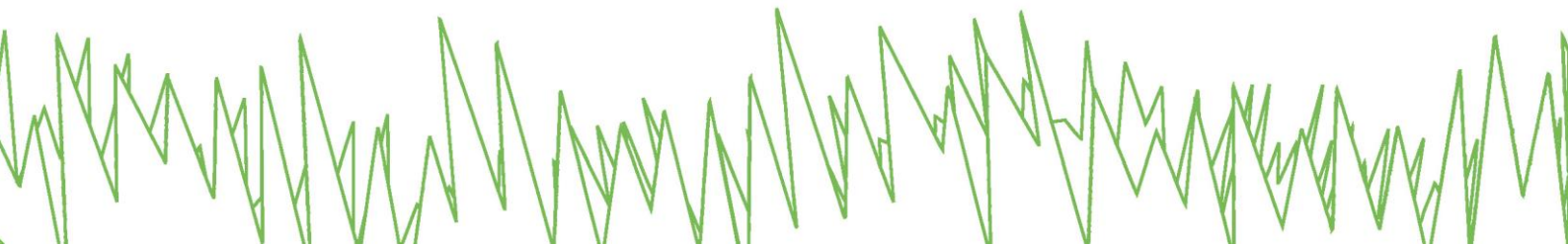
*מהו הדבר העיקרי הנדרש מן הפרטים בחברה בכדי להיות מסוגלים לקבל כוחות חיוביים מהחברה.

*מהו הדבר שיכול לעכב את הפרט בחברה מלקבל מהחברה בה הוא נמצא.

הלוח יחולק לשניים ותשובות התלמידים יכתבו על הלוח תחת הכותרות :

#דברים המעכבים קבלה.

#דברים מעודדים קבלה

שלב שני-

הכיתה תחולק לזוגות, על מנת ליצור סוג מסוים של אינטימיות אך יחד עם זאת נאפשר דיון משותף בשאלות המנחות במקור שלפנינו: (השאלות מודגשות בתוך המקור עצמו)

גמרא שבת ס"ב ע"ב

דרש רבא בריה דרב עילאי מאי דכתיב ([ישעיהו ג](#)) "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון" שהיו מהלכות בקומה זקופה, "ותלכנה נטויות גרון" שהיו מהלכות עקב בצד גודל ...

הרב קוק - עין אי"ה שבת א'

מה הבעייתיות של ההליכה "בקומה זקופה"?

בתוכיותו של האדם מושקף לו כל עולמו, וכאשר בעולם הכללי הנה אנו מוצאים את הכוחות מחולקים לטוב ולרע, והרע אמנם ראוי להיות במציאות, אלא שהוא צריך להיות כפוף אל הטוב, כן בקומת האדם הכוללת את כל הווייתו, צריך שידע שיש בו כוחות כאלה שלא הרחבתם והתמתחותם יפעלו לטובה, כי אם הגבלתם וצמצומם.

מדוע הענווה יכולה להוות "דבק חברתי"?

ואז ייבנה האדם בהדרגה שלמותו והחברה הכללית תעמוד בשלמות כללותה, כי אחרי ההכרה בצד הגרעון שיש בעצמו, יהיה נשקף אותו הצד של הטוב שיש בזולתו, כדי שעל ידו יוכל להיות החסרון העצמי נשלם.

"שפת הגוף" משדרת את תפיסת האדם את עצמו ואת זולתו.

הידיעה שיש בכללות הכח המתפשט על כללות הגוויה חלקים כאלה שצמצומם הוא טוב וראוי, מנמיכה את הקומה מעט עד שמונעת אותה מזקיפה של גאוה דוקרת את זולתו.

חברה שמרובים בה אנשים גאוותנים סופה להתפורר.

והנה, העיוורון של הגאוה, כשהוא מגיע למרום מדרגתו, הוא מאבד את העולם, מפני שאי אפשר עוד לחיים של חברה ואגד ציבורי להיות מתפתחים כל זמן שלא תהיה הכרה פנימית בכל אחד שיש לו איזה דברים וכשרונות שהוא נמצא על ידם חסר, וישתלם רק על ידי עזר חבריו. (...)

הגאוה מחזקת את התפזרות האומה לכל עבר.

ומתחזקת הירידה האיומה והפיזור הנורא של חלקי האומה שאין להם דבק פנימי על ידי הגאוה הנוראה המנשאים בשוא את כל אחד בפני עצמו לעולם מלא ושלם, באין חסרון המעורר צורך להיות מתחבר עם רעהו.

המקור יקרא בתוך הזוגות שיתבקשו לאחר מכן לענות על השאלות ויערך דיון משותף של כל הכיתה.

בסיומו של הדיון כל בת תתבקש לבחור משפט או מילה שמתמצת עבורה את עיקר המקור.

שלב שלישי-

אחלק את התלמידים לשלוש קבוצות, ואבקש מכל קבוצה להמחזיז באופן ייחודי וחופשי, סיטואציה מחיי

היומיום שקשורה להשפעה חברתית, כפי שלמדנו בשלושת השיעורים האחרונים.

(# בחרתי בדרך של המחזה ומשחק על מנת לאפשר לתלמידים לחשוף את החוויה האישית שלהם כפי שהם חוו

אותה במהלך השיעורים האחרונים, וכך אני בעצם מאפשרת לתת במה לעולמם הפנימי, ובודקת את מידת

הפנמת המסרים שלמדנו במהלך השיעורים.)

מטלת ביצוע !

אותה ידרשו התלמידים להגיש בכתב,

תתאפשר עבודה בזוגות על מנת לאפשר דיון משותף בעיבוד החומרים .

התלמידים ידרשו לבחור באחד מהסרטים הבאים :

- כוורת בסרט
- עבודת נמלים
- הנחשול

המשותף לכל הסרטים שהם עוסקים בנושאים חברתיים, כגון : לחץ חברתי, השפעה סביבתית על התנהגות

הפרט בחברה, יציאה כנגד מוסכמות החברה, וכדומה....

התלמידים ידרשו לבחור קטע מסוים בסרט שממחיש את אחד(או יותר) מהמסרים שהוא למד במהלך

השיעורים ולנתח את הדברים שעומדים מאחורי ההתרחשויות .

התלמידים ידרשו להכין את הקטע לצפייה בפני כל הכיתה ולערוך דיון או כל מתודה אחרת על מנת להעביר את

מה שהם למדו מהעניין, הזוגות או היחידים יתבקשו להכין 10 דקות של יחידה שתועבר בפני הכיתה .

הערכת הציון למטלה יהיה על פי ההשקעה של התלמידים בהעברת היחידה , ומידת הבנת המסרים שנלמדו

בכיתה.

